แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุข ตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

GUIDELINES FOR FLOOD MANAGEMENT DEVELOPMENT BY MAI KAEN SUBDISTRICT PEACE COUNCIL, MAI KAEN DISTRICT, PATTANI PROVINCE

ทัศนีย์ ขันละ สมพงษ์ กลิ่นชมภู เฉลิมเกียรติ แดงประสิทธิพร อภิวัฒน์ หัดหมัน ธนารัฐ ภูเสตว์
ชนาธิป หวังวรวงศ์* อิบรอฮิม สารีมาแซ และ พรทิพย์ มานพคำ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

Thassanee Khanla, Sompong Klinhompoo, Chalermkait Dangpasittiporn, Apiwat Hadman, Thanarat Poosate,
Chanathip Wangworawong*, Ibrahim Sareemasae and Phornthip Manopkham
Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

*E-mail: Madamname.21@gmail.com

Received: 2025-06-13
Revised: 2025-11-11
Accepted: 2025-12-12

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น 3) หาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น และ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 17 คน การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับภาครัฐ มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมผ่านการประชุมประจำเดือน จัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน และมีระบบแจ้งเตือนภัยหลากหลายช่องทาง อย่างไรก็ตาม 2) ปัญหาในการบริหารจัดการ ได้แก่ การปฏิบัติตามแผนไม่ครบถ้วน ขาดการฝึกซ้อมที่สม่ำเสมอ ขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ รวมถึงปัญหาการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การจัดอบรมและซักซ้อมแผนปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การจัดประชุมทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติงาน การจัดทำปฏิทินสาธารณภัยประจำปี การขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม และการปรับปรุงรูปแบบการสื่อสารและรายงานผล

คำสำคัญ: อุทกภัย การบริหารจัดการอุทกภัย สภาสันติสุขตำบล

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the flood management of Mai Kaen Subdistrict Peace Council, 2) study the problems and obstacles in flood management of Mai Kaen Subdistrict Peace Council, and 3) find guidelines for developing flood management of Mai Kaen Subdistrict Peace Council.

This research methodology employs qualitative research through in-depth interviews from purposively selected samples, consisting of two target groups: 1) Mai Kaen Subdistrict Peace Council committee, and 2) affected citizens, with a total of 17 participants.

The results revealed that the Mai Kaen Subdistrict Peace Council serves as a crucial mechanism for local flood management, functioning as a link between citizens and government agencies. The council plans and prepares through monthly meetings, develops village databases, and implements various early warning systems. However, several management issues were identified, including incomplete implementation of plans, lack of regular drills, shortage of specialized personnel, limited resources and budget, as well as unclear communication problems. The development guidelines for flood management consist of establishing cooperation networks between various sectors, organizing regular training and operational drills, holding meetings to review operational procedures, creating annual disaster calendars, requesting additional budget support, and improving communication and reporting formats.
Keywords: Flood, Flood management, Subdistrict Peace Council

บทนำ

สถานการณ์อุทกภัยทั่วโลกมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยอุทกภัยเกิดจากฝนตกหนักและสะสมเป็นเวลานาน ซึ่งสาเหตุหลักมาจากอิทธิพลของมรสุมและหย่อมความกดอากาศต่ำ ในปี 2566 แม้ประเทศไทยมีปริมาณฝนเฉลี่ยต่ำกว่าปกติ แต่พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างโดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส กลับประสบกับฝนตกหนักต่อเนื่องในช่วงปลายเดือนธันวาคม เนื่องจากหย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงและมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (National Hydroinformatics and Climate Data Center, 2023) ตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลที่มีความสูงเพียง 0-10 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล จึงมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดอุทกภัย โดยเฉพาะในช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (พฤศจิกายน-มกราคม) ปัจจัยเสี่ยงหลักได้แก่ สภาพพื้นที่ลุ่ม อิทธิพลมรสุม น้ำทะเลหนุน ระบบระบายน้ำไม่เพียงพอ และเป็นเส้นทางไหลของน้ำจากที่สูง ช่วงปลายปี 2566 ถึงต้นปี 2567 มีผู้อพยพไปยังศูนย์พักพิงจำนวน 134 คน และเพิ่มเป็น 285 คนในช่วงปลายปี 2567 โดยระดับน้ำเพิ่มสูงขึ้น 30 - 70 เซนติเมตร (Disaster Prevention and Mitigation Center, Mai Kaen District, Pattani Province, 2024) สภาสันติสุขตำบลเป็นกลไกที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า และ ศอ.บต. เพื่อลดช่องว่างในการบริหารงานระดับตำบล ประกอบด้วย 5 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ ผู้ปกครองท้องที่ ผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ส่วนราชการในตำบล และเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยมีบทบาทสำคัญในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน เป็นกลไกบูรณาการการทำงานระดับตำบล และเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนแผนงาน/โครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน (Southern Border Provinces Administrative Centre, 2022) ในการบริหารจัดการอุทกภัยสภาสันติสุขตำบลทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน กำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา บริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงจัดสรรความช่วยเหลือไปยังพื้นที่ประสบภัย อย่างไรก็ตาม การทำงานยังมีข้อจำกัด ได้แก่ โครงสร้างที่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น ขาดความคล่องตัวในการตัดสินใจ งบประมาณจำกัด การเบิกจ่ายล่าช้า และขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น เพื่อทราบถึงแนวทางการบริหารจัดการ ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงทีและเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การลดผลกระทบจากอุทกภัยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบล ไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการบริหาร

หลักการบริหารที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกองค์กร ตามที่ท่านระบุมี 5 ประการ ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) คือกระบวนการกำหนดเป้าหมายและทิศทางขององค์กรในอนาคต รวมทั้งการกำหนดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น การวางแผนที่ดีช่วยให้องค์กรมีทิศทางที่ชัดเจนและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ 2) การจัดองค์กร (Organizing) คือการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายในองค์กรให้ชัดเจน การจัดโครงสร้างที่ดีจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน และทำให้การสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น 3) การบังคับบัญชา (Commanding) คือการออกคำสั่งและการกำกับดูแลให้พนักงานทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการนี้เน้นที่ความสามารถของผู้นำในการตัดสินใจและสร้างแรงจูงใจให้ทีมงานทำตามเป้าหมาย 4) การประสานงาน (Coordinating) คือการทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายในองค์กรทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นและสอดคล้องกัน การประสานงานที่ดีจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นทีม 5. การควบคุม (Controlling) คือการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หลักการนี้ช่วยให้องค์กรสามารถตรวจสอบความคืบหน้า ระบุปัญหาที่เกิดขึ้น และแก้ไขได้อย่างทันท่วงที (Bateman & Snell, 2013) ต่อมาได้มีการขยายแนวคิดนี้ เพื่อใช้ในการบริหารราชการเป็น 7 ประการ หรือที่รู้จักในชื่อ “POSDCoRB” ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงานผล (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) (Witayudom, 2017)

ทฤษฎี 4M

แนวคิดที่ใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านการผลิตและการจัดการทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงาน แม้ว่าแนวคิดนี้จะมีการกล่าวถึงมานานแล้ว แต่ยังคงเป็นรากฐานที่สำคัญในการบริหารสมัยใหม่

แนวคิดและทฤษฎี 4M

1. Man (คน): หมายถึง บุคลากรหรือกำลังคนทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงพนักงานในระดับปฏิบัติการ การบริหารจัดการด้านนี้ครอบคลุมถึงการคัดเลือก, การฝึกอบรม, การพัฒนาศักยภาพ, การสร้างแรงจูงใจ และการรักษาบุคลากร เพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพและมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน

2. Money (เงิน): หมายถึง เงินทุนหรือทรัพยากรทางการเงินที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจ การบริหารจัดการด้านนี้เกี่ยวข้องกับการวางแผนทางการเงิน, การจัดหาเงินทุน, การจัดสรรงบประมาณ, การควบคุมค่าใช้จ่าย และการสร้างรายได้เพื่อให้ธุรกิจมีความมั่นคงและสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

3. Material (วัสดุ): หมายถึง วัตถุดิบ, เครื่องจักร, อุปกรณ์ หรือทรัพยากรทางกายภาพทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ การบริหารจัดการด้านนี้เน้นการจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพ, การบริหารสินค้าคงคลัง, การบำรุงรักษาเครื่องจักร และการควบคุมคุณภาพของวัสดุ เพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

4. Management (การจัดการ): หมายถึง กระบวนการในการวางแผน, การจัดองค์กร, การนำและควบคุมทรัพยากรทั้งหมด ได้แก่ คน เงิน และวัสดุ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การจัดการที่ดีจะช่วยประสานงานทุกส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด (Prajogo & Olhager, 2012)

แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัย

อุทกภัยไม่ได้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากหลายปัจจัยที่ซับซ้อน ทั้งจาก สาเหตุทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ และจากสาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมักเป็นผลมาจากการขาดการวางแผนและการตระหนักถึงความสำคัญของระบบนิเวศ

สาเหตุตามธรรมชาติ ได้แก่ 1) ฝนตกหนักจากพายุต่อเนื่อง 2) พายุหมุนเขตร้อน 3) ฝนตกหนักในพื้นที่ภูเขา ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก 4) น้ำทะเลหนุนในช่วงที่ระดับน้ำทะเลสูง 5) ลมมรสุมที่มีกำลังแรง และ 6) แผ่นดินไหวหรือภูเขาไฟระเบิด

สาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ 1) การตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่เสี่ยงภัย ทำให้น้ำไหลบ่าเร็วขึ้นและดินถล่ม 2) การขยายเขตเมืองลุกล้ำพื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งเป็นแหล่งเก็บน้ำธรรมชาติ 3) การก่อสร้างโครงสร้างขวางทางน้ำธรรมชาติ และ 4) การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Department of Disaster Prevention and Mitigation, 2021)

สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นและการบริหารจัดการอุทกภัย

มีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในบริบทของการบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงการจัดการอุทกภัย สภาสันติสุขตำบลมีบทบาทหน้าที่หลัก 7 ประการ โดยมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทกภัย ได้แก่ 1) รวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ส่วนราชการไม่อาจดำเนินการได้ เพื่อรายงานให้ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอทราบและพิจารณาให้ความช่วยเหลือ 2) บูรณาการแผนของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน 3) ประสานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ 4) ติดตามและประเมินผลกิจกรรม/โครงการของส่วนราชการที่ดำเนินการในพื้นที่

โดยโครงสร้างสภาสันติสุขตำบลประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ 1) ภาคส่วนราชการที่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบล 2) ผู้ปกครองท้องที่ในตำบล (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) ผู้นำศาสนาหรือองค์กรศาสนาทุกศาสนาในพื้นที่ 5) ภาคประชาชน (ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ) โดยองค์ประกอบของสภาสันติสุขตำบลมีวาระ 1 ปี ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน 2 คน กรรมการ เลขานุการ 2 คน และผู้ช่วยเลขานุการ (Southern Border Provinces Administrative Centre, 2020)

แนวทางดำเนินการของสภาสันติสุขตำบล

สภาสันติสุขตำบลมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยในการประชุมต้องมีประเด็นสำคัญ รายงานแผนงานโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบูรณาการร่วมกัน รายงานผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การดำเนินงานตามนโยบาย

สำคัญ เช่น การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การติดตามการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป็นการเฉพาะ เช่น ปัญหาพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ

สภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่ง อำเภอไม้แก่น โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยบุคลากรจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 29 คน มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทกภัย รวบรวมปัญหาและความต้องการที่จำเป็นเร่งด่วนของประชาชนในพื้นที่ บูรณาการแผนงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อมูลจากแผนพัฒนาตำบลและข้อมูลอื่น ๆ ในการจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ประสานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ติดตามและประเมินผลโครงการที่ดำเนินการในพื้นที่

การบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานตามนโยบายสำคัญในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และมีการติดตามการแก้ไขปัญหาพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง ผ่านกลไกการประชุมประจำเดือน และการรายงานผลการดำเนินงานไปยังศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ ในการบริหารจัดการอุทกภัย สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นยังสามารถประสานงานกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) เพื่อขอรับการสนับสนุนในกรณีที่ปัญหาเกินศักยภาพของสภาสันติสุขตำบล ซึ่งช่วยให้การจัดการอุทกภัยในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Southern Border Provinces Administrative Centre, 2022)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภัยพิบัติและอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ได้ดังนี้

Saengkla et al., (2021) แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีโครงสร้างการบริหารจัดการภัยพิบัติที่ชัดเจน ประกอบด้วย การวางแผนรองรับการบริหารจัดการภัยที่เรียกว่า “แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย” การแต่งตั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดการภัยพิบัติ การมีเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่รับผิดชอบโดยตรง การคัดเลือกบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ การมีผู้รับผิดชอบในการติดตามและประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการตั้งงบประมาณสนับสนุน

Lawong et al., (2021) ได้เสนอว่าการบริหารจัดการภัยพิบัติควรเป็นแผนปฏิบัติงานเชิงรุกที่สามารถปฏิบัติได้ทันที โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาสำคัญ ก่อนเกิดเหตุ ต้องมีการรับมือภัยพิบัติโดยอาศัยความเข้าใจแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและหน่วยงานภายนอก มีการจัดการแบบยุทธศาสตร์ การปรับกระบวนการและสร้างแนวรับมือแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน การบริหารบนภาวะความผันผวน และการเตรียมพร้อมเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเร็ว และหลังเกิดเหตุ - ต้องมีการแก้ไขและควบคุมความผันผวนจากปัจจัยปัญหาต่าง ๆ โดยผู้นำต้องมีการกำกับติดตามแผนการรับมืออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเสนอแนะแผนการรับมือ 3 ระยะ (4F-3F-4F) ซึ่งครอบคลุมการวางแผน การดำเนินงาน การสื่อสาร และการติดตามประเมินผลในการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย

Saenghiran et al., (2015) พบว่าการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่สามารถทำงานร่วมกัน เสริมซึ่งกันและกันในลักษณะเครือข่าย ไม่เพียงแต่ภายในพื้นที่ของตนเอง

แต่ยังประสานงานกับองค์กรอื่นเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีข้อเสนอแนะสำคัญ 3 ประการ คือ 1)การให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ 2)การบูรณาการงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ และ 3)การเสริมพลังเครือข่ายทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า รัฐบาลควรมีหนังสือสั่งการให้เตรียมการล่วงหน้าในการรับมือภัยพิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ในการป้องกันภัยพิบัติแก่ชุมชน ควรมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์และยานพาหนะ สร้างจิตสำนึกจิตอาสา และส่งเสริมการผนึกกำลังทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดภัยพิบัติ

กระบวนการวิจัย

แบบแผน และขั้นตอนการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูล ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) เพื่อทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี 2) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่ได้จาก การดำเนินการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี มาเสริมประเด็นการศึกษา เพื่อความครบถ้วนและสมบูรณ์ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. คณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น ที่ได้รับการแต่งตั้งตามโครงสร้าง จำนวน 29 คน ผู้วิจัยดำเนินการโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ซึ่งมีหลักเกณฑ์ต้องเป็น ผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น ไม่น้อยกว่า 1 ปี และเข้าร่วมประชุมสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น ไม่น้อยกว่า 3 ครั้งต่อปี

2. ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอุทกภัยในพื้นที่ตำบลไม้แก่น หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 4 หมู่บ้าน รวมจำนวน 12 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีหลักเกณฑ์ คือ ต้องอยู่อาศัยจริงในพื้นที่เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ได้แก่ ระดับน้ำท่วมขังที่อยู่อาศัย ตั้งแต่ 30-70 เซนติเมตร ขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับคณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น มีทั้งหมด 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 การบริหารจัดการอุทกภัย ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค และตอนที่ 4 การพัฒนาศักยภาพและทรัพยากร และชุดที่ 2 สำหรับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอุทกภัยในพื้นที่ตำบลไม้แก่น มีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ผลกระทบจากอุทกภัย ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอุทกภัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ก่อนที่จะลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ส่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แก้ไขตามคำแนะนำ และใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการบริหารจัดการอุทกภัย

จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบ ปรับปรุงและแก้ไขข้อคำถาม เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลและให้เครื่องมือวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเป็นรายบุคคลสำหรับคณะกรรมการสันติสุขตำบลไม้แก่น จำนวน 5 คน ใช้เวลาการสัมภาษณ์ครั้งละ 30 นาที โดยประมาณ และการสนทนากลุ่มสำหรับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอุทกภัยในพื้นที่ตำบลไม้แก่น จำนวน 12 คน ใช้เวลาการสัมภาษณ์ครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยประมาณ และผู้วิจัยจะมีการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด ซึ่งประเด็นคำถามจะครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของวิจัยทั้งหมด และใช้ลักษณะการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดเทปเพื่อให้ได้ข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดเทปเพื่อให้ได้ข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีการนำเสนองานด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น

สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ที่ประกอบด้วยภาคีเครือข่ายหลากหลาย ทั้งภาคราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ตัวแทนประชาชน และปลัดอำเภอทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับภาครัฐ การดำเนินงานของสภาสันติสุขตำบลครอบคลุมหลายด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) การรายงานสถานการณ์น้ำและความเสียหายอย่างเป็นระบบ 2) การประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในช่วงวิกฤต 4) การเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลที่หน่วยงานอื่นเข้าไม่ถึง

ในด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นมีการจัดประชุมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและปัญหาระหว่างผู้นำและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ มีการจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน รวบรวมข้อมูลกลุ่มเปราะบาง ศึกษาแผนที่ตำบลและเส้นทางน้ำไหล ระบุจุดพื้นที่เสี่ยง และจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่

ระบบการแจ้งเตือนภัยและการสื่อสารกับประชาชนมีความโดดเด่น โดยมีการระดมผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ผู้นำศาสนา และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้เป็นเครือข่ายแจ้งเตือนภัย ใช้ช่องทางหลากหลายทั้งสื่อโซเชียลมีเดีย กลุ่มไลน์หมู่บ้าน การเดินเท้าแจ้งข่าว สภากาแฟหมู่บ้าน เสียงตามสาย และการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิด ที่สำคัญคือมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าถึง 3 เดือนก่อนเกิดอุทกภัย

“สภาสันติสุขตำบลไม้แก่น จะมีกำนัน เป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ปลัดตำบล เจ้าหน้าที่ระดับตำบล อบต. อิหม่าม ผู้แทนกลุ่มของหมู่บ้าน จะมีการประชุมทุกเดือน เพื่อหารือปรึกษาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตำบล พูดง่าย ๆ คือคล้ายเป็นจุดกลางของการทำงานระดับพื้นที่ที่ อำเภอ อบต. เข้าไม่ถึง ยังประสานง่าย เพราะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการด้วย ข้อมูลที่มีเลยค่อนข้างถูกต้องครบถ้วนและเร็ว” คณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น

ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการอุทกภัย

สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นประสบปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทกภัย ดังนี้

1. ปัญหาด้านการปฏิบัติตามแผน: ไม่สามารถดำเนินการตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้อย่างครบถ้วน การฝึกซ้อมขาดความสม่ำเสมอทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความชำนาญ

2. ปัญหาด้านบุคลากร: ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเฉพาะผู้มีความชำนาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้การตอบสนองต่อเหตุการณ์ล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ

3. ปัญหาด้านทรัพยากรและงบประมาณ: ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็น เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ทำให้การเตรียมความพร้อมไม่เพียงพอ

4. ปัญหาด้านการสื่อสาร: มีอุปสรรคทั้งด้านภาษา การถ่ายทอดข้อมูล และการสั่งการไม่ชัดเจนทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน

5. ปัญหาการรายงานผล: การรายงานผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่รู้จักของชุมชนเท่าที่ควร ส่งผลให้ขาดการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากประชาชน

"ในการช่วยเหลือชาวบ้านสิ่งที่ต้องการมากคือเรือ เสื้อชูชีพ เชือก เพราะมีไม่พอต่อความต้องการ อีกอย่างคนที่ไปช่วยเหลือ เด็ก ๆ หมู่บ้านต่างออกมาช่วยเหลือกัน ไปด้วยใจไม่ทักษะด้านการช่วยเหลือเลย ชาวบ้านบางคนก็ไม่ให้ความร่วมมือในการอพยพ ทำให้ยากต่อการช่วยเหลือ"

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัย

เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีแนวทางสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาด้านการวางแผน: จัดทำแผนบริหารจัดการอุทกภัยเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมและนำไปปฏิบัติได้จริง จัดทำปฏิทินสาธารณภัยประจำปีเพื่อให้ทุกภาคส่วนเตรียมการล่วงหน้า

2. การพัฒนาบุคลากร: จัดอบรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและซักซ้อมแผนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ จัดประชุมก่อนปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อทบทวนขั้นตอนและสร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างเครือข่ายอาสาสมัครในชุมชนเพื่อเสริมกำลังในภาวะฉุกเฉิน

3. การบริหารทรัพยากรและงบประมาณ: วางแผนระยะยาว แสวงหาแหล่งทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอกทั้งส่วนราชการ องค์กรเอกชน และองค์การบริหารส่วนจังหวัด บูรณาการใช้ทรัพยากรร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่

4. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล: ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลอุทกภัยแบบดิจิทัลที่สามารถอัพเดตข้อมูลได้แบบเรียลไทม์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มและคาดการณ์สถานการณ์ได้แม่นยำยิ่งขึ้น

5. การถอดบทเรียนและจัดการความรู้: ควรมีการถอดบทเรียนหลังเกิดเหตุอุทกภัยทุกครั้ง และจัดเก็บเป็นองค์ความรู้สำหรับใช้ในการจัดการอุทกภัยครั้งต่อไป

6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่: ควรพิจารณาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบตรวจวัดระดับน้ำอัตโนมัติ แอปพลิเคชันแจ้งเตือนภัย และการใช้โดรนสำรวจพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอุทกภัย

7. การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์: ควรผสมผสานองค์ความรู้ท้องถิ่น เช่น การสังเกตธรรมชาติตามภูมิปัญญาดั้งเดิม กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาระบบการคาดการณ์และเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. การสร้างชุมชนปลอดภัย: ควรนำแนวคิด "ชุมชนปลอดภัย" (Safe Community) มาประยุกต์ใช้ โดยส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักรู้และสามารถพึ่งตนเองได้ในกรณีเกิดอุทกภัย

9. การพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยี: ปรับปรุงระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงง่ายและเข้าใจได้ชัดเจน เพิ่มช่องทางการรายงานผลการปฏิบัติงานผ่านสื่อต่าง ๆ ควบคู่กับการรายงานในรูปแบบเอกสาร

10. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ: เสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังอุทกภัยและการให้ความรู้แก่ประชาชน

การพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่นตามแนวทางข้างต้นจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ลดความเสี่ยงและผลกระทบจากอุทกภัยได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลต่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในตำบลไม้แก่นในระยะยาว

“หากเป็นไปได้อยากให้มีการอบรม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยเบื้องต้นให้กับผู้นำชุมชน เด็ก ๆ วัยรุ่น โดยเฉพาะผู้ชาย เพราะคนพวกนี้จะแข็งแรง สามารถช่วยเหลือคนแก่ คนป่วยได้ อีกอย่าง อยากให้มีการซ้อมแผนการช่วยเหลือในยามฉุกเฉิน เพราะพอเกิดเหตุการณ์เข้าจริง คนพวกนี้ตระหนกทำอะไรไม่ถูก” คณะกรรมการสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

บทบาทของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่นในการบริหารจัดการอุทกภัย

สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกการบริหารจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ ความโดดเด่นคือการบูรณาการภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งภาคราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ตัวแทนประชาชน และปลัดอำเภอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory Disaster Management) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน (Southern Border Provinces Administrative Centre, 2020)

การทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับภาครัฐถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญ เพราะช่วยลดช่องว่างของการสื่อสารและเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยเฉพาะ ในพื้นที่ห่างไกลที่หน่วยงานอื่นเข้าไม่ถึง

บทบาทนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักการบริหารจัดการที่ดีตามแนวคิด POSDCoRB โดยเฉพาะในส่วนของการประสานงาน (Coordinating) และการรายงานผล (Reporting) ซึ่งช่วยให้กิจกรรมของแต่ละฝ่ายทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นและข้อมูลถูกส่งต่ออย่างมีประสิทธิภาพ

ความเข้มแข็งของระบบการเตรียมพร้อมและการแจ้งเตือนภัย

จุดเด่นที่น่าสนใจคือการมีระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าถึง 3 เดือนก่อนเกิดอุทกภัย ซึ่งสะท้อนถึงการมีความรู้เชิงพื้นที่ (Local Knowledge) และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการคาดการณ์สถานการณ์ได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้การใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทั้งแบบดั้งเดิม (เสียงตามสายการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิด) และแบบสมัยใหม่ (สื่อโซเชียลมีเดีย กลุ่มไลน์) ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

การจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้าน การรวบรวมข้อมูลกลุ่มเปราะบาง และการศึกษาแผนที่ตำบลและเส้นทางน้ำไหล แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management) อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการดำเนินงานนี้สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการในทฤษฎี 4M โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน Man (คน) ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพและการสร้างเครือข่ายบุคลากรในพื้นที่ และด้าน Management (การจัดการ) ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการวางแผนและควบคุมทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักการบริหารของ Fayol ในส่วนของ การวางแผน (Planning) ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ปัญหาและข้อจำกัดในการบริหารจัดการอุทกภัย

ปัญหาด้านการปฏิบัติตามแผน บุคลากร ทรัพยากรและงบประมาณ การสื่อสาร และการรายงานผล สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการอุทกภัยในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่พบได้ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่ห่างไกล

ประเด็นที่น่าสนใจคือปัญหาด้านการสื่อสารที่มีอุปสรรคทั้งด้านภาษา การถ่ายทอดข้อมูล และการสั่งการไม่ชัดเจน ซึ่งอาจเกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาในพื้นที่ การแก้ไขปัญหานี้ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

Saengkla et al, (2021) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการมีโครงสร้างการบริหารจัดการภัยพิบัติที่ชัดเจน รวมถึงการมีบุคลากรที่มีความชำนาญและงบประมาณที่เพียงพอ นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือยังสอดคล้องกับทฤษฎี 4M ในด้าน Material (วัสดุ) ที่เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรทางกายภาพให้มีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนและการบูรณาการ

แนวทางการพัฒนาที่นำเสนอมีความครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งด้านการวางแผน การพัฒนาบุคลากร การบริหารทรัพยากรและงบประมาณ การพัฒนาระบบสื่อสารและเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภัยพิบัติอย่างยั่งยืน (Sustainable Disaster Management)

Saenghiran et al, (2015) ที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชน รวมถึงข้อเสนอแนะของ Lawong et al., (2021) ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงรุกและแผนการรับมือทั้งก่อนและหลังเกิดเหตุ

การเน้นการบูรณาการทรัพยากรร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ และการแสวงหาแหล่งทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอก เป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และช่วยแก้ไขข้อจำกัดด้านงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4M ทั้งในด้าน Man (คน), Money (เงิน), และ Material (วัสดุ) เพื่อแก้ไขปัญหาข้อจำกัดที่พบได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากรโดยการจัดอบรมและซักซ้อมแผน ยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในทฤษฎี 4M ในส่วนของ Man (คน)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ได้เผยให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่า สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นเป็นองค์กรที่มีโครงสร้าง การทำงานแบบบูรณาการ ประกอบด้วยภาคีเครือข่ายที่หลากหลายทั้งจากภาคราชการ ผู้นำท้องที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และตัวแทนประชาชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่นในการบริหารจัดการอุทกภัยครอบคลุมภารกิจสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การรายงานสถานการณ์น้ำและความเสียหายอย่างเป็นระบบ การประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างความเชื่อมั่น

ให้ประชาชนในช่วงวิกฤต และการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลที่หน่วยงานอื่นเข้าไม่ถึงการดำเนินงานเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการลดผลกระทบจากอุทกภัยและช่วยให้ชุมชนสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว

ในด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม สภาสันติสุขตำบลไม้แก่นมีการจัดประชุมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและรับทราบปัญหาระหว่างผู้นำและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ มีการจัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านที่รวบรวมข้อมูลกลุ่มเปราะบาง และมีการศึกษาแผนที่ตำบลเพื่อระบุเส้นทางน้ำไหลและจุดพื้นที่เสี่ยง รวมทั้งมีการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือ การดำเนินงานเหล่านี้ช่วยให้การบริหารจัดการอุทกภัยเป็นไปอย่างมีระบบและตรงตามความต้องการของพื้นที่

ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือระบบการแจ้งเตือนภัยและการสื่อสารกับประชาชนที่มีความโดดเด่น โดยสภาสันติสุขตำบลได้ระดมผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ผู้นำศาสนาและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้เป็นเครือข่ายแจ้งเตือนภัย มีการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทั้งสื่อโซเชียลมีเดีย กลุ่มไลน์หมู่บ้าน การเดินเท้าแจ้งข่าว สภากาแฟหมู่บ้าน เสียงตามสาย และการประชาสัมพันธ์ผ่านมัสยิด ที่สำคัญคือมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าถึง 3 เดือนก่อนเกิดอุทกภัย ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีเวลาเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่นยังประสบกับปัญหาอุปสรรคในหลายด้าน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ปัญหาเหล่านี้ประกอบด้วยปัญหาด้านการปฏิบัติตามแผนที่ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วน การขาดความสม่ำเสมอในการฝึกซ้อมซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความชำนาญ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะผู้มีความชำนาญเฉพาะด้าน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและงบประมาณที่จำกัด ปัญหาด้านการสื่อสารที่มีอุปสรรคทั้งด้านภาษา การถ่ายทอดข้อมูล และการสั่งการที่ไม่ชัดเจน รวมถึงปัญหาการรายงานผลการดำเนินงานที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของชุมชนเท่าที่ควร

เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยได้เสนอแนวทาง การพัฒนา ที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การพัฒนาด้านการวางแผนโดยการจัดทำแผนบริหารจัดการอุทกภัยเชิงบูรณาการและปฏิทินสาธารณภัยประจำปี การพัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมและซักซ้อมแผนอย่างสม่ำเสมอ การบริหารทรัพยากรและงบประมาณด้วยการวางแผนระยะยาวและแสวงหาแหล่งทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอก การพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับรวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยสรุป การพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น จังหวัดปัตตานีตามแนวทางที่เสนอจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ลดความเสี่ยงและผลกระทบจากอุทกภัยได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลต่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในตำบลไม้แก่นในระยะยาว การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลไกการบริหารจัดการอุทกภัยในระดับพื้นที่ที่มีการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ในการพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

สำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย

1. ควรนำรูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลไม้แก่นไปเป็นต้นแบบในการจัดทำนโยบายการบริหารจัดการภัยพิบัติระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง

2. จัดสรรงบประมาณเฉพาะทางเพื่อสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสภาสันติสุขตำบล ในการบริหารจัดการอุทกภัย

3. สร้างกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่นให้เป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการอุทกภัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับระบบการเตือนภัยระดับชาติ
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับตำบล
4. จัดตั้งกองทุนป้องกันและบรรเทาอุทกภัยระดับตำบลเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงาน

สำหรับสภาสันติสุขตำบลไม้แก่น

1. นำแนวทางการพัฒนาที่เสนอในงานวิจัยไปจัดทำแผนปฏิบัติการระยะสั้น (1-2 ปี) และระยะยาว (3-5 ปี)
2. จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานมาตรฐานเพื่อให้เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สร้างความร่วมมือกับสถาบัน การศึกษาในพื้นที่เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน
4. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การจัดการอุทกภัยระดับชุมชนเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่หน่วยงานอื่น

สำหรับประชาชนและชุมชน

1. จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเฝ้าระวังอุทกภัยในระดับหมู่บ้าน
2. พัฒนาทักษะการเตรียมความพร้อมและตอบโต้ภาวะฉุกเฉินในครัวเรือน
3. สร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยและการพึ่งพาตนเองในยามวิกฤตให้เกิดขึ้นในชุมชน
4. จัดทำแผนป้องกันอุทกภัยระดับครัวเรือน พร้อมเตรียมอุปกรณ์และปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ

1. ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทกภัยระหว่างพื้นที่ที่มีสภาสันติสุขตำบลกับพื้นที่ที่ไม่มีสภาสันติสุขตำบล

2. เปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการอุทกภัยของสภาสันติสุขตำบลในพื้นที่ที่มีบริบททางภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

การวิจัยเชิงนโยบาย

1. ศึกษาปัจจัยเชิงนโยบายที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทกภัยระดับท้องถิ่น
2. วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนโยบายการจัดการภัยพิบัติระดับชาติกับการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่
3. พัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการยกระดับบทบาทของสภาสันติสุขตำบลในการจัดการภัยพิบัติ

REFERENCES

Bateman, T. S., & Snell, S. A. (2013). **Management: Leading & collaborating in a competitive world**. McGraw-Hill Education.

Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2021). **National disaster prevention and mitigation plan B.E. 2021–2027.** Ministry of Interior.

Disaster Prevention and Mitigation Center, Mai Kaen District, Pattani Province. (2024). **Mai Kaen district disaster prevention and mitigation plan.** Security Division, Mai Kaen District Office.

Lawong, A., Rasri, W., Jaipranop, N., & Bhutwanakul, B. (2021). Leadership challenges in disaster management of local administrative organizations: A case study of the great flood. **Journal of Multidisciplinary Research and Academic, 2**(6), 217–234. https://doi.nrct.go.th/admin/doc/doc_629504.pdf

National Hydroinformatics and Climate Data Center. (2023). **National water information center.** https://www.thaiwater.net/ระดับน้ำภาคใต้

Prajogo, D., & Olhager, J. (2012). The relationship between manufacturing and service strategies: The key role of knowledge management. **International Journal of Production Economics, 135**(1), 1–13.

Saengkla, S., Phonmasi, C., & Wariwan, W. (2021). The role of local administrative organizations in disaster management: A case study of Bueng Kluea Subdistrict Administrative Organization, Selaphum District, Roi Et Province. **Journal of Social Sciences and Political Law, 5**(2), 35–52. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/Lawpol_Journal/article/view/252762

Saenghiran, S., & Chusuk, C. (2015). Disaster management of local administrative organizations and community organization networks**. Journal of Local Administration, 8**(4), 112–123. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/88271

Southern Border Provinces Administrative Centre. (2020). **Operational manual for subdistrict peace council.** SBPAC.

Southern Border Provinces Administrative Centre. (2022). **Operational plan for disaster prevention and mitigation in the southern border provinces.** SBPAC.

Witayudom, W. (2017). **Principles of modern organizational management.** Thanathat Printing.